

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในตำบลหนองผึ้ง ตำบลยางเนิ้ง และตำบลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

DEVELOPING THE POTENTIAL OF COMMUNITY INFORMAL LEADERS IN NONG PHUNG SUB-DISTRICT, YANG NOENG SUB-DISTRICT, AND SARAPHI SUB-DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION

พัชรวิรรณ กิจมี¹ และพรพนิต พ่วงภิญโญ²

Patchareewan Kijmee¹ and Pornpanit Puangpinyo²

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, ²คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

¹Faculty of Education, Far Eastern University, ²Faculty of Communication Arts, Far Eastern University

Received: March 30, 2019 / Revised: July 25, 2019 / Accepted: August 7, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบท คุณลักษณะ และภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพผู้นำ ดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำ และการประเมินและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายเชียงใหม่เขียวสวดยหอม กลุ่มเครือข่ายด้านวิสาหกิจชุมชนด้านเกษตรชุมชน ด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มอาสาสมัครยางนา รวมจำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีชุมชน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดมสมอง และแบบประเมินฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทของพื้นที่เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทและผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ มีความต้องการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการรณรงค์ด้านจิตสาธารณะ ซึ่งผลการดำเนินการพบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน มีผู้ยื่นใบสมัครเข้ารับการพัฒนา จำนวน 53 คน และจากการประเมินและติดตามผลการดำเนินการพบว่า ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีการพัฒนาตนเองในด้านภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การจัดการยางนาเชิงบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวชุมชน และเกิดพลังในการขับเคลื่อนชุมชนผ่านการปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรของชุมชน เป็นแกนนำเครือข่ายเขียวสวดยหอม กลุ่มอาสาสมัครยางนา และกลุ่มแกนนำจิตอาสา

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research is aimed at exploring conditions of the context, characteristics, and leadership of community informal leaders; studying the needs for developing the potential of community informal leaders; taking the action to develop the potential of community informal leaders; and evaluating and follow-up the results of developing the potential of community informal leaders. The research sample consisted of 80 members of the following groups: Chiang Mai Kiew Suay Hom” network, community enterprises network, agricultural communities’ network, tourism communities’ network, and “Yang-Na” volunteers group. The methods for data collection were the interview, participant observation, focus group discussion, organizing community forum, workshop training, brain-storming, and evaluation of development outcomes. Data were analyzed using the frequency, mean, and content analysis.

The results of the study showed that condition of area context was semi-urban and semi-rural. The majority of community informal leaders were the elderly. They had the needs to develop their transformational leadership and public-mindedness campaign. Regarding the results of the development, it was found that out of the 80 persons in the research sample, 53 persons volunteered to participate in the development. Also, from the evaluation and follow-up of development outcomes, it was found that community informal leaders had improved themselves on leadership, teamwork, integrated management of Yang-na trees for environment improvement and tourism. They also possessed the power to mobilize the community via performing their duty as resource persons for the community, being leaders of Kiew Suay Hom network, being members of Yang-na’s volunteer group, and being members of volunteer-minded leaders group.

Keywords: Developing the Potential of Community Leader, Community Informal Leader, Community Participation Process

บทนำ

การพัฒนาประเทศ การพัฒนาจังหวัด และการพัฒนาอำเภอให้มีความก้าวหน้าและยั่งยืนนั้นอยู่ที่การมีชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่ง“ชุมชนเข้มแข็ง” หมายถึงชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำแบบเป็นทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานศักยภาพของตนเอง เข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง

ภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและผู้นำมีการทำงานร่วมกันอย่างมีอุดมการณ์จึงจะนำไปสู่การพัฒนาได้ ผู้นำแบบเป็นทางการนั้นทางภาครัฐได้มีการแต่งตั้งไว้แล้ว เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เป็นต้น โดยจะดูแลนโยบายของรัฐเป็นหลักซึ่งการดำเนินงานอาจจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้ ดังนั้นชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองขึ้นไป เพื่อให้เกิดความสามารถในการใช้ประโยชน์และบริการจากภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า

ผู้นำแบบไม่เป็นทางการจึงเป็นบทบาทสำคัญที่จะสร้างหรือพัฒนาให้เกิดในทุกชุมชน เพื่อทำหน้าที่ในการประสานและร่วมดำเนินการทุกด้านตามความต้องการของชุมชนนั้น (Hawanoon, Chiradachakul & Patthaisong, 2007) ซึ่งดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนคือชุมชนจะต้องมีการพัฒนาตนเองและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

บริบทพื้นที่ อำเภอสารภีเป็นอำเภอที่มีจุดเด่นคือถนนสายต้นยางซึ่งมีอายุกว่าร้อยปีเรียงรายตลอดสองข้างทาง ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ลำไย กะหล่ำดอก บร็อคโคลี่ ดังคำขวัญประจำอำเภอคือ “ต้นยางใหญ่ ลำไยหวาน เมืองโบราณเวียงกุมกาม พระนอนบวรงาม เชิดชูนามสารภี” (Amphur’s Information Service Center, 2016)

ปัจจุบันอำเภอสารภีเกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรหนาแน่นรองจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น (พ.ศ. 2561) จำนวน 84,626 คน (Department of Local Administration, Ministry of Interior, 2017) จากการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐในอำเภอสารภีและภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ได้สรุปปัญหาด้านการพัฒนาเครือข่ายของอำเภอสารภี ได้แก่ 1) การขาดผู้นำที่ไม่เป็นทางการในพื้นที่ 2) ปัญหาจิตอาสาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 3) ขาดแรงจูงใจและการกระตุ้น (Boonyarithanon & Raungdessuwon, 2016) ซึ่งระบบและกลไกการบริหารงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท อำเภอสารภีจะต้องค้นหาผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ผนวกด้านจิตอาสา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดการทำงานเพื่อชุมชน

จากนั้นทีมนักวิจัยโครงการได้ทำการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่ในอำเภอสารภี โดยทำการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับปัญหาทั้ง 3 ประเด็น (Huatchareon, 2017; Yangyuen, 2017; Chaikaew, 2017) ซึ่งตัวแทน

ชุมชนได้มีการยืนยันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในตำบลหนองผึ้ง ตำบลยางเนิ้ง และตำบลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการให้มียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบท คุณลักษณะ และภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. เพื่อประเมินและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทบทวนวรรณกรรม

1. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

ควรเริ่มจากการประเมินสถานการณ์ของชุมชนว่ามีสถานการณ์ความอ่อนแอและความเข้มแข็งอย่างไร มีเงื่อนไขและปัจจัยใดบ้างที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างกระบวนการที่จะนำไปสู่การทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น โดยใช้ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน ซึ่งดัชนีเหล่านี้จะพัฒนาขึ้นมาจากมโนทัศน์เชิงทฤษฎีที่ได้จากทฤษฎีของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก โดยจะพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นดัชนีที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มที่สองจะเป็นดัชนีที่สะท้อนเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความ

เข้มแข็งของชุมชน และกลุ่มที่สามเป็นดัชนีที่สะท้อนถึงกระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จากนั้นจะนำดัชนีที่ได้ไปทดสอบกับชุมชนอื่นๆ เพื่อทดสอบความเข้มแข็งของทฤษฎีและเพื่อคัดเลือกดัชนีที่มีอำนาจจำแนกและอำนาจในการอธิบายความเข้มแข็งของชุมชน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ การพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนไม่ใช่เป็นการสร้างสูตรสำเร็จว่า ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีลักษณะตรงกับดัชนีที่ได้พัฒนาขึ้นมา หากไม่เป็นไปตามมาตรฐานความเข้มแข็งของชุมชนที่กำหนดไว้ก็จะต้องมีการพัฒนาความเข้มแข็งที่พึงปรารถนา ซึ่งดัชนีที่ได้พัฒนาขึ้นนี้สามารถนำไปใช้ประเมินสถานการณ์จริงของชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีมิติใดบ้างที่จัดว่ามีความเข้มแข็งและมีมิติใดบ้างที่อ่อนแอและสามารถเสนอทางเลือกให้แก่ชุมชนในแง่ของการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขและปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Hawanon, Chiradachakul & Patthaisong, 2007)

2. การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน

Buddhakosa (2012) กล่าวว่า การทำให้ผู้นำชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำเพิ่มมากขึ้นหรือทำให้ผู้นำชุมชนมีการปรับปรุงความสามารถในการทำหน้าที่หรือเข้าไปมีบทบาทในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อให้ผู้นำชุมชนมีความมั่นใจที่จะดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นผู้นำเหล่านี้หากถูกพัฒนาให้เป็นวิทยากรชุมชน เพื่อเป็นกำลังหลักในการส่งต่อความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนออกไปสู่บุคคลภายนอก จะทำให้การขยายผลการเรียนรู้เป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ในทางปฏิบัติดีกว่าบุคคลภายนอก สามารถยกตัวอย่างใกล้ตัวให้เห็นเด่นชัด รู้จักวิธีสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนนั้นสามารถพัฒนาได้หลายวิธี เช่น การจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในด้านต่างๆ การฝึกทักษะการพูดต่อหน้าที่ประชุมชน การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติเพื่อเปิด

วิสัยทัศน์ การเปิดเวทีให้มีโอกาสได้พูดและเสนอความคิดเห็นเพื่อสร้างความมั่นใจ เป็นต้น

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

งานเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ Chantarasombat (2009) ได้กล่าวถึงการนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอนมาใช้ ได้แก่ (1) การกำหนดประเด็นและเป้าหมายร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนและผู้เรียน (2) การวางแผนการทำงานร่วมกัน (3) การปฏิบัติตามแผนและปรับปรุงพัฒนางาน (4) ประเมินผลและการสะท้อนผลการเรียนรู้ (5) สรุปผลการดำเนินงาน และ (6) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 13 กิจกรรมย่อย ได้แก่ (1) การสร้างข้อตกลงในการกำหนดแผนจัดการเรียนรู้ (2) ทดสอบก่อนเรียน (3) แนะนำชุดเครื่องมือ นวัตกรรม การเรียนรู้ (4) ดำเนินการตามแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (5) ทดสอบระหว่างเรียน (6) นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าจากการปฏิบัติจริงและสะท้อนผลการซักถาม (7) สรุปผล เขียนรายงาน (8) นำเสนอและสะท้อนผลการศึกษาเป็นรายบุคคล (9) ประเมินผลภาคความรู้ ทดสอบหลังเรียน (10) ประเมินผลภาคความรู้หลังเรียนจบแล้ว 2 สัปดาห์ (11) ประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การสนทนากลุ่มย่อยและการอภิปรายกลุ่มใหญ่ (12) การประเมินความพึงพอใจในการสอนของอาจารย์ผู้สอน และ (13) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีระดับเครือข่ายการเรียนรู้

4. การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดชลบุรี Chemnasiri (2013) พบว่า มีรูปแบบในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการทำน้ำสมุนไพรและการทำน้ำพริกเผาเห็ดสูตรกุ้ง เพื่อจำหน่ายเป็นการเสริมรายได้ให้กับ

ชุมชน 2) กิจกรรมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว 3) การพัฒนาคู่มือการอบรมพัฒนาศักยภาพชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจความต้องการพัฒนาศักยภาพของชุมชน การพัฒนา/ปรับปรุงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว การอบรมให้ความรู้ตามความต้องการของชุมชน การทดลองจัดการท่องเที่ยวและประเมินผลการเยี่ยมชม การจัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อติดตามประเมินผล และการพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบด้วย ข้อมูลหรือประวัติชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ในชุมชน การเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลการติดต่อ 4) การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำสมุนไพรขึ้นใหม่ และวางแผนที่จะจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกในโอกาสต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำไปวางแผนทำวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในตำบลหนองผึ้ง ตำบลยางเนิ้ง และตำบลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 2) การอบรมเรื่ององค์กร 3) การฝึกปฏิบัติการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมให้กับแกนนำชุมชน 4) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนา 5) การจัดกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนถนนต้นยางนา และ 6) การอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายเชียงใหม่ เชียงราย หอม กลุ่มเครือข่ายด้านวิสาหกิจชุมชนด้านเกษตรชุมชน ด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มอาสาสมัครยางนา รวมจำนวน 80 คน จากนั้นผู้วิจัยได้ประชุมและระดมความคิดร่วมกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ความ

ต้องการความจำเป็นในการพัฒนาและเรียงลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน ความเป็นไปได้ในการดำเนินการร่วมกัน รวมถึงกำหนดหัวข้อที่จะพัฒนาและมีการกำหนดปฏิทินในการดำเนินการ โดยผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างยื่นใบสมัครเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความพร้อมเข้ารับการพัฒนา มีจำนวนทั้งสิ้น 53 คน จาก 80 คน

ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพบริบทของชุมชนโดยลงพื้นที่สัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560 ณ มหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น 2) การอบรมเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสื่อสารองค์กร เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2560 ณ มหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น 3) การฝึกปฏิบัติการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมให้กับแกนนำชุมชน เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2561 ณ ค่ายกาวีละ 4) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2561 ณ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง 5) การจัดกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนถนนต้นยางนาเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2561 และ 6) การอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561

2. สำรวจความต้องการและจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำแบบไม่เป็นทางการ โดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. ดำเนินการพัฒนาของกลุ่มตัวอย่างผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและการประชุมระดมสมอง โดยเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น และปราชญ์ชาวบ้านจัดกิจกรรม จำนวน 6 กิจกรรม รวมระยะเวลา 6 วัน ได้แก่ 1) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560 ณ มหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น

2) การอบรมเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการสื่อสารองค์กร ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2560 ณ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น 3) การฝึกปฏิบัติการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมให้กับแกนนำชุมชน ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2561 ณ ค่ายกาวีละ 4) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนา ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2561 ณ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง 5) การจัดกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนถนนต้นยางนา ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2561 โดยใช้รถราง จำนวน 2 คัน เริ่มต้นตั้งแต่วัดพระนอนหนองผึ้ง วัดแสนหลวง วัดช้างเค็ง และศาลหลักเมือง เชียงใหม่-ลำพูน และ 6) การอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ระยะเวลา 1 วัน เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561 โดยช่วงเช้าเป็นภาคทฤษฎีใช้สถานที่อบรมที่เทศบาลหนองผึ้งและช่วงบ่ายเป็นปฏิบัติการภาคสนามนั่งรถราง จำนวน 1 คัน ไปตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ วัดพระนอนหนองผึ้ง วัดแสนหลวง วัดช้างเค็ง และศาลหลักเมือง เชียงใหม่-ลำพูน

4. จากนั้นมีการประเมินและติดตามผล

การดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกิจกรรม เพื่อนำมาสรุปเป็นรายงานรูปเล่มต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดมสมอง การจัดเวทีชุมชน และแบบประเมินก่อนและหลังของผู้เข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและบันทึกเสียง มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่เนื้อหาสาระ และนำเสนอเป็นความเรียง

2. การสังเกตการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเป็นความเรียง

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยนำแบบทดสอบก่อนและหลังของผู้เข้าอบรมมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง และหลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1-2 เดือน ผู้วิจัยทำการประเมินและติดตามผลพฤติกรรมของผู้เข้าอบรมไม่พบว่าการมี การเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเป็นความเรียง

4. การประชุมระดมสมอง ผู้วิจัยนำข้อเสนอของทีประชุมมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพบริบท คุณลักษณะ และภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า มีสภาพเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมาก ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ปัญหาที่พบคือ การจัดการขยะ

ด้านคุณลักษณะและภาวะผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่เกษียณอายุการทำงานแล้ว แต่มีสุขภาพแข็งแรง (เนื่องจากคนวัยทำงานในพื้นที่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นหรือไปศึกษาต่อในเมือง) มีความต้องการความชัดเจนด้านนโยบายการทำงานที่โปร่งใส เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการทำงานร่วมกับผู้นำแบบเป็นทางการ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การขาดผู้นำที่ไม่เป็นทางการในพื้นที่ ปัญหาขาดจิตอาสาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และปัญหาขาดแรงจูงใจและการกระตุ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมสนับสนุนท้องถิ่นมีความซ้ำซ้อนและไม่ชัดเจน ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจซบเซาเป็นข้อจำกัดในการทำงานเพื่อชุมชน เนื่องจาก

การทำงานจิตอาสาต้องใช้เวลา แรงงาน และเงิน

ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการมีความแตกต่างกันคือ ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เป็นต้น ซึ่งจะดูแลนโยบายของรัฐเป็นหลัก ส่วนผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ แม้เป็นผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่จะมีลักษณะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ อุทิศตัวเพื่อส่วนรวม มีความฉลาดและมีสติปัญญาความสามารถสูง และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนโดยทั่วไป

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนา ดังนี้

2.1 มีความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และการมีจิตอาสาที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชน เช่น การอนุรักษ์ต้นยางนา การสร้างนกสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.2 มีความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเพื่อนำไปสร้างการทำงานเป็นทีม

2.3 มีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านการสื่อสารองค์กร เพื่อฝึกทักษะการพูดและการนำเสนอในโอกาสต่างๆ

3. การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน มีผู้ยื่นใบสมัครเข้ารับการพัฒนา จำนวนทั้งสิ้น 53 คน ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพผู้นำแบบไม่เป็นทางการจะประกอบด้วย การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสื่อสารองค์กร การฝึกปฏิบัติการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนา และการอบรมนกสื่อความหมาย

ท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีการพัฒนาตนเองในด้านภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การจัดการยางนาเชิงบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวชุมชน และเกิดพลังในการขับเคลื่อนชุมชนโดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรของชุมชน เป็นแกนนำเครือข่ายเขียวสวยหอม กลุ่มอาสาสมัครยางนา และกลุ่มแกนนำจิตอาสา

4. การประเมินและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า

4.1 กลุ่มแกนนำเครือข่ายเขียวสวยหอมมีการนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการอบรมเรื่องแผนยุทธศาสตร์และการขับเคลื่อนองค์กรภาคประชาสังคมไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของการขับเคลื่อนองค์กรนั้นมีการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงสามารถมองเห็นผลได้อย่างชัดเจน ได้เรียนรู้ถึงแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาและได้นำแนวคิดจากการอบรมไปจัดกิจกรรมศึกษาดูงานการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ประเทศญี่ปุ่น ทำให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนการทำงานเพิ่มขึ้น ส่วนด้านระบบกลไกการทำงานได้เป็นผู้เสนอร่างและผลักดันให้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่คุ้มครองยางนาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทำให้การประสานงานกับชุมชนทำได้ง่ายและได้รับความสะดวกมากขึ้น และด้านการปฏิบัติกรนอกจากกิจกรรมรักษาดินยางนาร่วมกันอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังมีการทดลองจัดเส้นทางท่องเที่ยวถนนต้นยางนาโดยเป็นการจัดกิจกรรมทดลองเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถรางใน 3 ตำบลเป้าหมายพบว่า ทางชุมชนและเครือข่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ทีมงานนักวิจัยยังมีการติดตามผลหลังการทำกิจกรรมประมาณ 1-2 เดือน ด้วยการสัมภาษณ์พบว่า ผลการปฏิบัติงานในพื้นที่ของกลุ่มแกนนำเครือข่ายเขียวสวยหอมมีประสิทธิภาพมากขึ้นคือ (1) ทุกฝ่ายไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชน รวมทั้งชุมชนให้

ความร่วมมือในการทำงานมากขึ้น (2) ภาครัฐและชุมชน มีความมั่นใจในการทำงานร่วมกับเครือข่ายเชียงใหม่ เชียงราย หอมมากขึ้น และจากการสังเกตการปฏิบัติการ ภาคสนามของทีมนักวิจัยพบว่า กลุ่มแกนนำมีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยเห็นได้ชัดเจนนว่า มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มภาคีต่างๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านเกษตรชุมชน ด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มอาสาสมัครยางนา โดยสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้มีความกระตือรือร้น มีการลงมือปฏิบัติการจิตอาสามากกว่าเดิมอย่างเต็มใจ และกลุ่มแกนนำมีการขยายจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น

4.2 กลุ่มอาสาสมัครยางนา กลุ่มแกนนำจิตอาสา และกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนาในชุมชนเชิงบูรณาการ ในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจการท่องเที่ยว และสังคมเพิ่มมากขึ้น จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการต้นยางนาในชุมชนพื้นที่ตำบลหนองผึ่ง ตำบลยางเนิ้ง และตำบลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยจากแบบประเมินตนเอง ผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ก่อนการสัมมนาตนเองมีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อดังกล่าวในระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.33) ซึ่งหลังจากการสัมมนาผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ตนเองมีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อดังกล่าวเพิ่มขึ้นในระดับมาก (ร้อยละ 90.00) โดยได้รับประโยชน์จากการสัมมนาในระดับมาก (ร้อยละ 96.66) คือ มั่นใจว่าความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ และมั่นใจว่าความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ได้รับในครั้งนี้จะสามารถนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดได้ในระดับมาก (ร้อยละ 86.66) นอกจากนี้ยังเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เส้นทางท่องเที่ยว ตลอดจนขั้นตอนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยว และมีความมั่นใจมากขึ้นจากการฝึกปฏิบัติงานการนำเที่ยวชุมชน มีความสามารถในการนำเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้น ผ่านกิจกรรมการทดลองสำรวจ

เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอราง เส้นทางแนวต้นยางนาในพื้นที่ 3 ตำบล และการอบรมเชิงปฏิบัติการ นักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยรอราง

นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ยังได้ร่วมประเมินผลด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพตนเองจากงานวิจัยครั้งนี้คือ ได้ฝึกฝนภาวะผู้นำ การกล้าแสดงออกในที่สาธารณะ การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น การได้รับความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมต้นยางนา การจัดการท่องเที่ยวโดยรอราง ทำให้มีความรู้สึกรักและผูกพันชุมชนเพิ่มขึ้น และรู้จักสถานที่ในชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานในเชิงลึกมากขึ้น

อภิปรายผล

1. สภาพบริบท คุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการต้องการความชัดเจนด้านนโยบาย และการทำงานที่มีความโปร่งใส เพื่อทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการทำงานร่วมกับผู้นำแบบเป็นทางการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีความต้องการให้ผู้นำแบบเป็นทางการแสดงออกด้วยบทบาทการเป็นผู้นำที่ดี มีนโยบายในการทำงานที่มีความชัดเจน ทำให้เกิดความไว้วางใจ มีความรู้สึกชื่นชม และเคารพนับถือ จนสามารถส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันได้ดี ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพของ Bass (1985, cited in Pongsriwat, 2011: 368) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพแสดงออกด้วยบทบาทผู้นำที่เข้มแข็งให้ผู้ตามมองเห็นเมื่อผู้ตามรับรู้พฤติกรรมดังกล่าวของผู้นำก็จะเกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanchanadham (2013) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอลำปางวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา

ควรมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เช่น การทำงานเป็นทีม เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา การสร้างแผนงาน การดำเนินงานตามแผน รวมถึงการวัดประเมินผลและร่วมกันคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพในเรื่องการรณรงค์ให้เกิดสำนึกจิตสาธารณะให้กับคนในชุมชน เพราะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจขาลง เกิดข้อจำกัดในการทำงานเพื่อชุมชนสำหรับแนวร่วม ทำให้แนวร่วมไม่สนใจในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง เนื่องจากการทำงานจิตอาสาต้องใช้เวลา แรงงาน และกำลังทรัพย์ส่วนตัว จึงทำให้ขาดจิตสาธารณะ ซึ่ง Onlamai (1996: 3) มีแนวทางที่จะสร้างจิตสาธารณะโดยยึดหลักการสร้างวินัยในตนเองให้มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tewiya et al. (2016) ศึกษาความมีจิตสาธารณะของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมพบว่าหลังใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ระดับของพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณลักษณะด้านการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาเพิ่มขึ้น

3. การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน มีผู้ยื่นใบสมัครเข้ารับการพัฒนา จำนวน 53 คน ซึ่งมีจำนวนสูงกว่าเป้าหมายของผลผลิตและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ว่า มีการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการอย่างน้อย จำนวน 30 คน สะท้อนให้เห็นหลักการมีส่วนร่วม ดังที่ Chantarasombat (2009) กล่าวไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วมคือ การเปิดโอกาสให้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีการพัฒนาตนเองในด้านภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การจัดการงานาเชิงบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวชุมชน และเกิดพลังในการขับเคลื่อนชุมชน โดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรของชุมชน เป็นแกนนำเครือข่ายเยาวชนหอกลุ่มอาสาสมัครงานา และกลุ่มแกนนำจิตอาสา แต่ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Chemnasiri (2013) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน: กรณีจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดชลบุรี พบว่าในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นและจากสมาชิกชุมชน ต้องมีการติดตามและพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สรุปผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในตำบลหนองผึ้ง ตำบลยางเนิ้ง และตำบลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า สภาพบริบทของพื้นที่เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมาก ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ปัญหาที่พบคือ การจัดการขยะ คุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่เกษียณอายุการทำงานแล้ว แต่มีสุขภาพแข็งแรง มีความต้องการความชัดเจนด้านนโยบายการทำงานที่โปร่งใส เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันในการทำงานร่วมกับผู้นำแบบเป็นทางการ ส่วนความ

ต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การรณรงค์ให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการดำเนินการพบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน มีผู้ยื่นใบสมัครเข้ารับการพัฒนากว่า 53 คน และจากการประเมินและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการในพื้นที่ 3 ตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการมีการพัฒนาตนเองในด้านภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการจัดการยางนาเชิงบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ได้รับการพัฒนา

สามารถจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สามารถต่อยอดด้านรายได้ในพื้นที่

1.2 เครือข่ายผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ตำบล สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาแนวทางการทำงานระหว่างกลุ่มเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.3 ผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ได้รับการพัฒนาสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและกระตุ้นให้เกิดจิตอาสาเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ตำบล ในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมากที่สุด

2.2 ควรมีการศึกษาด้านการพัฒนาผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อื่นที่มีสภาพบริบทที่แตกต่างจากงานวิจัยครั้งนี้

References

- Amphur's Information Service Center. (2016). *Amphur Saraphi, Chiang Mai Province*. Retrieved May 3, 2016, from <http://www.amphoe.com> [in Thai]
- Boonyarithanon, N. & Raungdessuwon, S. (2016). Development of system and mechanism on research management of private university accommodating to Area-based Collaborative Research (for developing rural-urbanization): The Far Eastern University and The Community Development Research for Sarapee sub-district. *Area Based Development Research Journal*, 8(2), 76-99. [in Thai]
- Buddhakosa, K. (2012). *The Completed Manual of the Learning Community Development*. Retrieved March 10, 2016, from https://www1.nrct.go.th/downloads/sci_adviser/manual_develop_community.pdf. [in Thai]
- Chaikaew, P. (2017, May 3 and July 12). *Interview*. Community Leaders. Chiang Mai Province. [in Thai]
- Chantarasombat, C. (2009). Developing a Model of Learning from Learner-Centered Action. *Administration & Development Journal*, 1(3), 89-121. [in Thai]

- Chemnasiri, N. (2013). Community Potential Development for Sustainable Agro- tourism : Cases in Phuket and Chonburi, Thailand. *Chandrakasem Rajabhat University Journal*, 19(36), 41-50. [in Thai]
- Department of Local Administration, Ministry of Interior. (2017). *Population and Household Statistic Report*. Retrieved March 10, 2018, from <http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/statTDD/views/showDistrictData.php?rcode=50&statType=1&year=61> [in Thai]
- Hawanoon, N., Chiradachakul, P. & Patthaisong, S. (2007). *Community Strengthening Index, The Harmony Between Grounded Theory and Empirical Evidence*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). [in Thai]
- Huatchareon, N. (2017, May 3 and July 12). *Interview*. Community Leaders. Chiang Mai Province. [in Thai]
- Kanchanadham, P. (2013). *Administrators' Transformational Leadership in Laokhwan District The Office of Kanchanaburi Primary Educational Service Area 4*. Master's thesis in Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Onlamai, W. (1996). *Unit 8 Public Mind. (handout)*. Yasothon: Yasothon College of Agriculture and Technology. [in Thai]
- Pongsriwat, S. (2011). *Leadership: Theory and Practice*. Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University. [in Thai]
- Tewiya S, Chaisorn, S., Boonloong, W. & Samuthai, R. (2016). Public-mindedness of Chiang Rai Rajabhat University's Teacher Education Students Learning Through Service Learning Activities. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 6(11), 81-96. [in Thai]
- Yangyuen, A. (2017, May 3 and July 12). *Interview*. Community Leaders. Chiang Mai Province. [in Thai]

Name and Surname: Patchareewan Kijmee

Highest Education: Ed.D (Educational Administration)

University or Agency: Burapha University

Field of Expertise: Educational Administration

Address: Far Eastern University, 120 Mahidol Rd., Chiang Mai 50100

Name and Surname: Pornpanit Puangpinyo

Highest Education: M.A (Development Communication)

University or Agency: Chulalongkorn University

Field of Expertise: Marketing communication

Address: Far Eastern University, 120 Mahidol Rd., Chiang Mai 50100

PIM

PANYAPIWAT

INSTITUTE OF MANAGEMENT

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัตน์